

BALLETT U POEŻIJA FIL-KONĊETT SPANJOL

Ta' V.M. PELLEGRINI

Il-Poeta hu tabilhaqq fenomenu universali, ambaxxatur ta' gmiel, armonija, ghaqda u sliem. Flimkien mal-Poeta jimxu id f'id il-Pittur, l-Iskultur, il-Kompożitur, il-Mużiċist, il-Koreografu, il-Ballerin u dawk l-oħra li b'xi mod jew iehor iwasslu għall-widna, **għall-għajn u għall-qalb l-isbaħ** sentimenti li f'kull żmien qanqiu l-umanità u kienu ta' farag u hena għal tant u tant ġnus.

Ma kienet xejn għalhekk haġa barra minn lokha li, meta fit-Teatru Manoel dehret Kumpannija Spanjola ta' Ballett, il-poplu ikkonkorra tassew numeruż, u f'tant entużjażmu, u dana għax hass żgur go fih xi haġa x'tiġbdu, u, meta ra dawk id-danzi, sbieħ u karatteristiċi, hassu mqanqal u mimli b'sentimenti l-iktar għolja.

X'kienet dik ix-xi haġa li qanqlet daqshekk lill-poplu Malti fil-wirja tal-Ballett Spanjol?

L-ewwel u qabel kollox is-sentiment reliġjuż, għax il-Ballett Spanjol huwa marbut hafna mar-reliġjon, tant li f'diversi ċirkostanzi, dawn il-Balletti jsiru f'xi funzjoni reliġjuża fuq iz-zuntier tal-Knisja.

Fit-tieni lok, il-bravura personali ta' kull membru tal-Kumpannija li jseggwixxu numri diffiċli, wiehed wara l-ieħor, nisa u rġiel, u li ma tafx lil min minnhom tfahhar l-iżjed. Imbagħad il-kant li hu parti sħiha mal-Ballett u li jservi mhux biss bhala akkompanjament, iżda wkoll bhala ispirazzjoni għall-ballerin jew ballerini waqt iż-żifna tagħhom.

F'din il-kwalità ta' kant, li huwa diffiċli hafna u li mhux kulhadd hu adattat għalih, hemm xi haġa speċjali li hi apprezzata hafna minn min jifhem. Il-vibrazzjoni tal-lehen, il-*crescendo* u d-*diminuendo*, il-*forte* u l-*movimenti* stess ta' l-idejn u s-swaba', huma kollha sinjifikativi u parti integrali miż-żifna spanjola.

Mal-kant u l-figurazzjonijiet ta' kull żifna trid iżżid il-bravura tal-kitarri, l-akkompanjament tal-kastanjoli, il-vestjarju pittoresk b'*colour scheme* stupend, kostumi nazzjonali spanjoli, sbieħ tassew u dejjem imżewqa, b'dak l-iswed majjestus, f'ċerti numri ta' drammatičità qawwija.

Dan kollu huwa l-qoxra, biex ngħid hekk, tal-Ballett Spanjoli; niġu issa għas-sustanza — Ser naghzel biss xi tnejn jew tlieta mill-balletti prinċipali, għax inkella, ikolli niġbed fit-tul wisq, billi tant hemm xi tgħid, li wiehed jista' jikteb ktieb. Ir-Re tal-ballett spanjol hu tabilhaqq il-Flamenco. Din hi żifna ta' drammaticità l-iżjed qawwiya li fiha ż-żeffiena spanjoli jpoġġu ruħhom u s-sentimenti l-iżjed sbieħ tagħhom. Tikkonsisti f'hafna varjazzjonijiet iżda dejjem bi djalogu mal-kitarra u mal-ħsibijiet taż-żeffien. Kull pass, kull moviment ta' l-idejn, l-espressjoni tal-wiċċ huma haġa waħda mal-hoss taż-żifna u kollox, għal min jifhmu, hu ċar daqs kemm kieku qiegħed tisma' l-kliem ta' xi *song* jew ta' xi romanza. Passjoni, misteru, *pathos*, odju, imħabba, xewqat, emozzjonijiet, kollox jesprimi ruħu bil-passi, bit-*tapping*, bil-*pirouettes*, jiġifieri d-dawrien tal-ballerini. Danza tassew sabiħa u li hemm fiha r-ruħ nazzjonali ta' Spanja.

Hemm imbagħad żifniet minn bliet u rhula differenti, bħalma huwa ż-żfin karatteristiku ta' l-Andalusija, ta' Malaga, ta' l-Aragona, ta' Majorca, tal-Catalogna u mkejjen oħra. Insibu żfin bħalma hu r-rumba girtana, il-Fandango, il-Verdiales u s-Soleares. Biex titkellem fuq kull waħda minn dawn iż-żifniet trid ikollok tabilhaqq hin sewwa u qabel naghlaq ma rridx nonqos li nkellimkom fuq is-“Saetas”.

Dawna huma isimhom magħhom “sajjetti” fis-sens li huma haġa spontanea, li tohroġ mill-qalb tal-poplu taħt sura ta' invokazzjonijiet, l-iktar Kristu mejjet u lill-Vergni Omm Alla waqt il-purċissjoni tal-Gimgha l-Kbira bil-vari sbieħ bħal ma għandna ahna fil-Belt u fl-irhula. Hawn Malta dahlet id-drawwa tal-kant liturgiku, speċjalment mit-tfal quddiem il-Monument; fi Spanja iżda dan is-sentiment għadu fil-poplu nnifsu u għalhekk tara bħal sajjetta xi koppja hierġa minn qalb il-folla, tgħajjat it-tifhir imqanqal tal-qaddis li tkun il-festa tiegħu waqt il-purċissjoni.

Din is-“Saeta” interpretata fiż-żifna kif rajnieha fit-Teatru Manoel minn Josè de la Vega u Izabel Blancfort bl-akkompanjament wisq effettiv ta' sempliċi tanbur, u l-kant ta' l-listess “Saeta” kienet xi haġa tassew stupenda, bħal ma xejn inqas stupenda kienet fis-sugġestività tagħha x-xena formata minn sfond ta' pjanċi taż-żingu mqasqsin bizzilla, fuq l-iswed tad-drapp, f'*semi-ombra* inżilkkjata, bi dwal lewn vjola qawwi.

Il-ballett spanjol ta' Josè de la Vega ispira ruħu għaž-żifniet li esegwixxa f'Malta mill-poeżiji tal-Poeta Spanjol Federico Garcia Lorca. Difatti l-programm kien imżewwaq b'deklamazzjoni ta' poeżiji ta' dan il-poeta kbir u għalhekk inħoss li tkun haġa xierqa li ntikom bil-Malti dak li Miguel Palenzuela iddeklama fl-original spanjol.

Fil-poezija spanjola bid-differenza ta' dak li nsibu f'poeziji mik-tuba bil-lingwi oħra, tiddomma l-immagini iżjed milli l-kelma, billi l-ispanjol jhossu hafna s-sbuhija tan-natura u għalhekk fid-diskors tagħhom jesprimu ruhhom iktar bix-xbihat milli bil-kliem ta' kul-jum. Difatti dawn il-poeziji ta' Federico Garcia Lorca li ser ingiib, biex wiehed jista' japprezzahom fil-valur intrinsiku tagħhom, irid iħalli l-immaginazzjoni tiegħu timrah mal-ħsieb ta' Poeta, li f'daqqa wahda minn idea dominanti jaqbez f'idea ġdida, kultant deċizament opposta għal ta' l-ewwel, biex b'hekk joħloq kontrast jew parallelizmu, u hekk ipoġġihom fuq pjan wiehed li bil-qawwa tiegħu jirbatti l-ħsieb ewlieni li tkun ispiratlu l-poezija.

F'dawn il-kontrasti qiegħed appuntu s-sabih u l-orignalità tal-poezija spanjola. Għall-qarrej jew semmiegħ artifiċjali li jaħseb li l-poezija hja dik biss magħmula mill-kliem, vrus u rimi, il-poezija spanjola ma togħgħbux żgur, il-għaliex is-sustanza tagħha trid issibha mohbija fit-tixbihat u fil-ħsieb tal-poeta. Karatteristika speċjali oħra huma r-ritornelli jew ripetizzjonijiet ta' vrus jew ta' stanzi shaħ, li għalkemm jistgħu jidhru tedjuzi, fil-fatt jagħtu enfasi lill-ħsieb ewlieni tal-poeta, li b'dik ir-ripetizzjoni jkun juri t-tqanqil intimu tiegħu.

F'ħarg'oħra rressaq quddiem il-qarrejja xi ftit poeziji ta' Federico Garcia Lorca, li jiena qlibt għall-Malti u li 'l quddiem behsiebni niġbor fi ktieb.